

ASIA Poliisin ja syyttäjän menettely tuomarin virkarikosasiassa**KANTELU**

Kantelija on kannellut X:n syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjän A:n 4.5.2015 tekemästä päätöksestä esitutkinnan rajoittamisesta. Kantelija on ollut tyytymätön siihen, että päätöksen mukaan rikoksesta epäilty on tuntematon, vaikka sekä hänen tutkintapyynnöstään että päätöksen perusteluista ilmenee henkilö, jonka kantelija oli katsonut syyllistyneen rikokseen.

Kantelijan kantelunsa liitteenä lähettämästä rajoittamispäätöksestä ilmeni hänen tutkintapyyntönsä koskeneen käräjätuomarin menettelyä. Oikeuskanslerinviraston asianhallintajärjestelmästä ei löytynyt tietoa, että poliisi tai syyttäjä olisi ilmoittanut oikeuskanslerinvirastoon kyseisestä tuomarin tekemäksi epäiltyä lainvastaista menettelyä virkatoimessa koskeneesta asiasta, jossa syyteharkintavalta kuuluu ylimmille laillisuusvalvojille. Lisäksi poliisilta alustavana selvityksenä asiasta hankituista asiakirjoista ilmeni, että tutkinnanjohtajan asiassa syyttäjälle tekemä rajoittamisesitys ja sen perusteluista ilmenneet seikat olivat oikeudellisesti ristiriitaiset.

Edellä kerrotun vuoksi asiassa on tutkittu myös poliisin menettelyä asiassa, vaikka kantelu kohdistui vain syyttäjän toimintaan.

SELVITYS

Kihlakunnansyyttäjä A on antanut asiasta selvityksen ja apulaisvaltakunnansyyttäjän sijainen lausunnon.

Y:n poliisilaitos on antanut asiasta selvityksen ja Poliisihallitus lausunnon.

Jäljennökset mainituista selvityksistä ja lausunnoista lähetetään kantelijalle tämän ratkaisun liitteenä.

Y:n poliisilaitos ei ilmoittamansa mukaan ole saanut hankittua tutkinnanjohtajana asiassa toimineelta komisariolta selvitystä asiasta, koska hän on virkavapaalla. Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 5 §:n mukaan jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta arvostella valvottavan menettelyä, oikeuskanslerin on ennen asian ratkaisemista varattava valvottavalle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi. Kun tutkinnanjohtajalle ei mainitunlaista tilaisuutta ole asiassa varattu, arvioin asiassa poliisilaitoksen enkä sen yksittäisen virkamiehen menettelyä.

RATKAISU

1 Syyttäjän toiminta

Perustuslain 110 §:n 1 momentin mukaan syytteen nostamisesta tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa päättää valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies. Syyttäjälaitoksesta annetun lain 5 §:n mukaan valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies ovat erityissyyttäjiä, joiden syyteoikeudesta säädetään mainitussa perustuslain pykälässä.

Muilla kuin syyttäjälaitoksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetuilla syyttäjillä ei ole syyteharkintavaltaa tuomarin lainvastaista menettelyä virkatoimessa koskevissa asioissa. Tämä on todettu myös valtakunnansyyttäjän 23.1.2015 antamassa yleisessä ohjeessa VKS:2015:1 ”Eräät oikeuskanslerin tai oikeusasiamiehen tietoon saatettavat asiat”. Mainitussa ohjeessa on lisäksi kerrottu, että oikeuskansleri on pyytänyt esitutkintaviranomaisia ilmoittamaan tuomarin virkatoimessa tekemäksi epäilyistä rikoksesta oikeuskanslerinvirastoon, ja että valtakunnansyyttäjän, oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen kesken on sovittu myös syyttäjien tekemän ilmoituksen oikeuskanslerinvirastoon, jos sanotunlainen asia tai sellaista koskeva ilmoitus saapuu syyttäjälle. Poikkeuksena mainitusta ohjeesta on todettu asiat, joissa yleisen syyttäjän tiedossa on, että virkarikos liittyy asiaan, joka ”muuten on jo oikeusasiamiehen luona vireillä”.

Kihlakunnansyyttäjä A on 4.5.2015 päätöksessään esitutkinnan rajoittamisesta päättänyt, että asian esitutkinta lopetetaan, vaikka asia on koskenut käräjätuomarin epäilyä lainvastaista menettelyä virkatoimessa. A ei myöskään ole ilmoittanut asiasta oikeuskanslerinvirastoon sen saapuessa hänen käsiteltäväkseen. Selvityksenään tapahtuneesta A on todennut seuraavan: ”Töiden kiireellisyydestä johtuen asiassa on tapahtunut mitä ilmeisemmin toimivallan ylitys.”

Syyttäjän toimivaltuudet esitutkinnassa perustuvat siihen, että rikosprosessissa syyttäjän tehtävänä on suorittaa syyteharkinta ja ajaa syytettä. Kun kihlakunnansyyttäjällä ei ole toimivaltaa päättää syytteen nostamisesta tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa, ei hänellä ole toimivaltaa myöskään päättää kyseisenlaista asiaa koskevan esitutkinnan toimittamatta jättämisestä tai lopettamisesta (ks. myös oikeuskanslerin päätös 7.8.2012 asiassa dnro OKV/6/50/2012).

Mainitsen selvyiden vuoksi, että kun syyttäjällä ei edellä arvioimallani tavalla ole ollut asiassa toimivaltaa, minulla ei ole aihetta laillisuusvalvojana arvioida kantelijan kantelussaan arvostelmaa syyttäjän päätöksen sisältöä.

2 Poliisin toiminta

2.1 Menettely tuomarin virkarikosasiassa

Ilmoitusvelvollisuus oikeuskanslerille

Esitutkintalain 5 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava syyttäjälle tutkittavaksi tulleesta rikoksesta, josta syyttäjä on pyytänyt ilmoittamaan. Oikeuskansleri on tuomarien virkarikosasioiden erityissyyttäjänä pyytänyt poliisia ilmoittamaan sen tutkittavaksi tulleista asioista, joissa on kyse tuomarin tekemäksi epäilyllä lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa (oikeuskanslerin päätös 17.4.2014 dnro OKV/6/50/2014).

Kantelijan käräjätuomarin menettelystä tekemä rikosilmoitus on saapunut Y:n poliisilaitokselle 15.4.2015. Sen perusteella on samana päivänä kirjattu tutkintailmoitus, jossa on todettu tutkintapyyntöä koskevan käräjätuomaria.

Y:n poliisilaitos on myöntänyt selvityksessään, että se ei ollut ilmoittanut tutkittavakseen tulleesta asiasta oikeuskanslerille. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan on kuitenkin tulkinnanvaraista, olisiko asiasta tullut oikeuskanslerille ilmoittaa, sillä sen mielestä oikeuskanslerin päätös ei ole täysin yksiselitteinen sen osalta, tuleeko ilmoitus tehdä myös asioissa, joissa tutkinnanjohtajan käsityksen mukaan tuomaria ei ole syytä epäillä rikoksesta. Totean, että kyse ei näyttäisi kuitenkaan olevan kyseisellä poliisilaitoksella oikeuskanslerin 17.4.2014 antaman päätöksen antamisen jälkeen tehdystä yleisestä toimintalinjauksesta, sillä esimerkiksi 4.9.2014 siltä on saapunut oikeuskanslerinvirastoon tiedoksi tämän asian kantelijan hallinto-oikeustuomareiden menettelystä tekemä rikosilmoitus asiasta, jossa tutkinnanjohtaja sittemmin päätti, ettei asiassa suoriteta esitutkintaa.

Poliisihallitus on lausunnossaan pitänyt oikeuskanslerin päätöstä varsin yksiselitteisenä ja todennut, että poliisin tulee tehdä ilmoitus oikeuskanslerille viivytyksettä asian tultua poliisin tietoon ja riippumatta siitä, toimitetaanko asiassa esitutkinta, ja että myös esitutkinnan toimittamatta jättämistä koskeva päätös tulee toimittaa tiedoksi oikeuskanslerille.

Poliisihallituksen lausunto vastaa oikeuskanslerin päätöksessään tarkoittamaa. Oikeuskanslerin päätöksen virkkeessä ”Mainitussa syyttäjälaitoksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuna syyttäjänä pyydän esitutkintalain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun tavoin poliisia ilmoittamaan tutkittavakseen tulleesta rikoksesta, jossa on kyse tuomarin epäilyllä lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa.” ei sanalla ”epäilyllä” ole tarkoitettu Y:n poliisilaitoksen ilmeisesti ymmärtämällä tavalla viitata siihen, että poliisin tutkittavaksi tullutta rikosta on asian tutkinnanjohtajan jo tekemän arvion mukaan syytä epäillä. Kerrottu käy välillisesti ilmi paitsi päätöksen maininnasta, että ilmoitus tulee tehdä viivytyksettä asian tultua poliisin tietoon, myös päätöksen kohdasta, jossa käsitellään sellaista tilannetta, että tutkinnanjohtaja on ennättänyt toimittaa oikeuskanslerinvirastoon päätöksen esitutkinnan toimittamatta jättämisestä jo ennen ilmoituksen johdosta oikeuskanslerinvirastosta tullutta yhteydenottoa. Käytännössä tuomarien virkarikosasioissa on verraten yleistä, että tutkinnanjohtaja selvässä asiassa tekee päätöksen esitutkinnan aloittamatta jättämisestä heti tutkintailmoituksen kirjaamisen jälkeen ja lähettää sen tiedoksi jo ilmoituksen mukana.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Toimivaltainen syyttäjä

Asian tutkinnanjohtaja on 15.4.2015 tehnyt asiassa ”X:n syyttäjälle” osoitetun, oikeudellisesti esitutkintalain 3 luvun 10 §:n 2 momenttiin perustetun esityksen esitutkinnan lopettamisesta asiassa. Olen edellä kohdassa 1 todennut siinä esittämilläni perusteilla, että X:n syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjä ei ole ollut toimivaltainen päättämään esitutkinnan lopettamisesta asiassa. Poliisi on näin ollen osoittanut rajoittamisesityksensä syyttäjälle, joka ei ole ollut toimivaltainen sitä ratkaisemaan.

2.2 Esitutkinnan rajoittamisesityksen virheellisyys

Poliisi on esittänyt syyttäjälle esitutkinnan lopettamista sillä perusteella, että asiassa *jo suoritettujen esitutkintatoimenpiteiden* perusteella olisi ollut esitutkintalain 3 luvun 10 §:n 2 momentin 1. virkkeen loppuosassa tarkoitettu tavoin varsin todennäköistä, että syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta perusteella ”Ei rikos”. Mainitun lainkohdan mukaan syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, että esitutkinta lopetetaan, jos mainituin tavoin jo suoritettujen esitutkintatoimenpiteiden perusteella on varsin todennäköistä, että syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta muulla kuin kyseisen pykälän 1 momentissa mainitulla perusteella. Kysymyksessä olevasta rajoittamisesityksestä ei kuitenkaan ilmene, että asiassa olisi suoritettu esityksen perusteena olevassa lainkohdassa tarkoitettuja esitutkintatoimenpiteitä eli että rajoittamisesitys olisi perustunut mihinkään muuhun aineistoon kuin siihen, jonka perusteella esitutkinnan toimittamisedellytysten olemassaoloa asiassa oli arvioitu.

Toisaalta poliisi on perustellut esitystään toteamalla, että kantelijan tutkintapyynnön ja sen liitteenä olleen käräjäoikeuden kantelijalle osoittaman ilmoituksen ”perusteella ei esiin ole tullut sellaisia seikkoja, joiden perusteella olisi syytä epäillä kenenkään syyllistyneen rikokseen”. Perustelussa käytetty ilmaisu vastaa esitutkinnan toimittamisedellytyksiä sääntelevää esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momenttia, jonka mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Kun asiassa kuitenkin on tehty esitys esitutkinnan lopettamiseksi, vaikuttaa rajoittamisesityksen perusteella siltä kuin poliisi olisi päättänyt aloittaa asiassa esitutkinnan siitä huolimatta, että tutkinnanjohtajan oman arvion mukaan asiassa ei ole ollut rikosilmoituksen ja sen liitteiden perusteella syytä epäillä rikosta eikä siten esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa säädettyjä esitutkinnan suorittamisen edellytyksiä.

Poliisilaitos on selvityksessään ilmoittanut, että asiassa ei ollut suoritettu ”varsinaisia esitutkintatoimenpiteitä” eikä siten aloitettu ”varsinaista esitutkintaa”. Poliisilaitos ja Poliisihallitus ovat todenneet, että kun tutkinnanjohtaja kerran rajoittamisesityksestään ilmenevin tavoin oli arvioinut, ettei asiassa ollut syytä epäillä rikosta, olisi hänen tullut itse tehdä päätös esitutkinnan toimittamatta jättämisestä esitutkintalain 3 luvun 3 §:n perusteella. Poliisihallitus on lausunnossaan todennut, että asiassa käytetty esitutkinnan rajoittamisesityksen peruste soveltuu vain tilanteeseen, jossa jo aloitettua esitutkintaa esitetään lopettavaksi.

Yhdyn Poliisihallituksen lausunnossaan esittämään arvioon (ks. myös oikeuskanslerin vastavien kumottujen säännösten soveltamista käsittelevä päätös 28.3.2014 dnro OKV/7/50/2013). Asiassa tutkinnanjohtajalle esitutkintalain 3 luvun 3 momentin nojalla kuuluva esitutkinnan toimittamista koskeva päätöksenteko on tosiasiallisesti siirretty syyttäjän tehtäväksi tavalla, jota esitutkintalaki ei mahdollista.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

3.1 Kihlakunnansyyttäjän menettely

Kihlakunnansyyttäjä A on asiassa tutkinnanjohtajan esityksestä päättänyt esitutkinnan lopettamisesta, vaikka hänellä ei ole ollut siihen toimivaltaa.

Kiinnitän kihlakunnansyyttäjä A:n huomiota siihen, että kihlakunnansyyttäjä ei ole tuomarin tekemäksi epäiltyä virkarikosta koskevassa asiassa esitutkintalaissa tarkoitettu syyttäjä eikä siten toimivaltainen päättämään kyseisenlaista asiaa koskevan esitutkinnan lopettamisesta. Kiinnitän lisäksi hänen huomiotaan valtakunnansyyttäjän syyttäjille antamaan toimintaohjeeseen ilmoittaa kyseisenlaisesta käsiteltäväkseen saapuneesta asiasta ylimmälle laillisuusvalvojalle.

3.2 Poliisilaitoksen menettely

Y:n poliisilaitos on tehnyt asiassa syyttäjälle esityksen esitutkinnan lopettamisesta, vaikka asiassa ei sen arvion mukaan ollut ollut esitutkinnan toimittamisen edellytyksiä eikä asiassa ollut tehty mitään esitutkintatoimenpiteitä. Lisäksi esitys on tehty syyttäjälle, joka ei ole ollut toimivaltainen asiasta päättämään. Poliisilaitos ei myöskään ole ilmoittanut asiasta oikeuskanslerille vastoin tämän kyseisenlaisten asioiden erityissyyttäjänä poliisille esittämää pyyntöä.

Kiinnitän Y:n poliisilaitoksen huomiota siihen, että asiassa poliisin syyttäjälle tekemän esitutkinnan lopettamista koskeneen esityksen perusteena ollut säännös ei mahdollista rajoittamisesityksen tekemistä ennen esitutkinnan aloittamista eikä siten tutkinnanjohtajalle kuuluvan esitutkinnan toimittamista koskevan harkinnan siirtämistä syyttäjän tehtäväksi. Lisäksi kiinnitän poliisilaitoksen huomiota tuomarin lainvastaista menettelyä virkatoimessa koskevien asioiden syyteharkintavaltaa koskevaan sääntelyyn ja velvollisuuteen ilmoittaa kyseisenlaisesta tutkittavakseen tulleesta asiasta oikeuskanslerille.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Kimmo Hakonen

Kansliapäällikkö

Petri Martikainen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi